

**Teză de Abilitare
Comisia Istorie și Studii Culturale**

**Conf. univ. dr. Moga Valer
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
Facultatea de Istorie și Filologie, Departamentul de Istorie, Arheologie și Muzeologie**

**CONSTRUIREA NAȚIUNII PRIN CULTURĂ
TRANSILVANIA ȘI
EUROPA CENTRAL-ESTICĂ (SECOLUL XX)**

(a) Rezumatul¹

Am inaugurat redactarea tezei de abilitare încercând să evidențiez direcțiile tematice și metodologice pe care mi le-a deschis teza doctorală („*Astra*” și *societatea 1918-1930*) pentru activitatea ulterioară de cercetare: istorie culturală, socială și subsidiar politică, analiza cantitativă etc.

În 2006, participând la competiția organizată de CNCSIS am obținut poziția de director al proiectului bazat pe grantul de tip „A”, codul 735, intitulat *Modelul european al autodeterminării naționale. Societate și instituții în Transilvania anului 1918*.

Rezultatul inițial al proiectului a fost un volum cu două secțiuni². Prima conține studii istoriografice. Fiecare text apare în dublă versiune, română și engleză. A doua conține „Bibliografia anului 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică”. În 2007, am întreprins în un turneu documentar la Paris, pentru a-mi extinde investigația la Bibliothèque de la Sorbonne, Bibliothèque Nationale de France și la Archives du ministère des Affaires étrangères.

Revenind la secțiunea istoriografică a volumului, mă voi referi doar la studiile a căror realizare mi-a revenit în exclusivitate.

Primul oferă o imagine sintetică a istoriografiei dedicate Unirii Transilvaniei cu România și evenimentelor similare din Europa Central-Estică³. Mi-am asumat și realizarea unui text mai amplu ca număr de pagini, dar mai restrâns sub aspectul încadrării cronologice⁴. Intervalul propus (1945-1967) este motivat de două schimbări radicale de perspectivă. După 1945, Unirea de la 1918 a fost marginalizată, atât în calitatea ei de eveniment politic, cât și în cea de temă istoriografică. Începând din 1958 s-au manifestat semnele revenirii sale în atenția puterii de la București, cu efecte asupra literaturii istorice.

Următoarea etapă a activității în cadrul proiectului amintit a avut ca obiect *analiza discursului politic* din deceniul doi al secolului XX, manifestat pe fondul schimbărilor geopolitice din Europa Central-Estică⁵. Mi-am asigurat astfel posibilitatea de a parcurge o

---

¹ Am urmat recomandarea asupra numărului de caractere alegând opțiunea „fără spații”.

² *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică. Contribuții bibliografice și istoriografice / The Year 1918 in Transylvania and East-Central Europe. Bibliographical and Historiographical Contributions*, Valer Moga și Sorin Arhire ed., Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2007, 400 p.

³ Valer Moga, „Anul 1918: un traseu istoriografic de nouă decenii”, în *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică*, p. 91-105.

⁴ Idem, „Unirea de la 1918 în istoriografia anilor 1945-1967”, în *Anul 1918 în Transilvania și Europa Central-Estică*, p. 135-172.

⁵ *Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, Valer Moga și Sorin Arhire ed., Cluj-Napoca, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2009, 236 p.

fază importantă în analiza discursului politic românesc din Transilvania⁶. În privința surselor, pe lângă documentele de arhivă, cea mai importantă tribună discursivă investigată a fost ziarul *Românul*. O anumită conjunctură m-a orientat spre școala metodologică franceză, cu rezultate pozitive pentru propria activitate⁷. Contextul politic și mentalul colectiv au impus ocurența maximă a termenilor din familia semantică a conceptului „națiune”. Mai puțin previzibil a fost faptul că îndată după „națiune”, în secvențele discursive din epocă, s-au situat termenii cu denotație religioasă. Această realitate a motivat redactarea unui nou studiu, bazat pe aceeași metodologie⁸.

O arie tematică despre care se poate discuta aproape în aceiași termeni este *istoria Bisericii*. Dacă pentru cele două secole anterioare există contribuții importante, secolul XX, fără a fi ignorat, este departe de ponderea care i se cuvine. Acest aspect m-a determinat să realizez, pentru început, două studii. Primul pornește de la constatarea unei situații aparent paradoxale⁹. Începutul Primului Război Mondial a prilejuit din partea ierarhiei ortodoxe și a celei greco-catolice din Transilvania afirmarea fidelității față de Coroana de Habsburg și față de Ungaria. Cu toate acestea, în noiembrie 1918, același cler românesc a avut o prezență consistentă în acțiunea care a dus la unirea Transilvaniei cu România. Teza studiului constă tocmai în răspunsul la dilema conținută în titlu: „De la patriotismul dinastic la România Mare”. Pe lângă bibliografia specifică, pentru realizarea studiului au fost utilizate documente din fondul *Mitropolia Greco-Catolică Română de Alba Iulia și Făgăraș*, de la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Alba și din Arhiva Mitropoliei Ardealului, Sibiu. Al doilea text din aceeași arie tematică constituie o introducere la problematica implicărilor politice ale Bisericii¹⁰.

Lucrările Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia au fost rezultatul unei intense activități electorale. Cercetarea bazei juridice a acestui proces este insuficientă. În consecință, am luat decizia de a diminua, printr-un studiu, o lacună din literatura de specialitate¹¹.

În primăvara lui 2013, am făcut parte din comitetul de organizare a conferinței internaționale *Economy and Society in Central and Eastern Europe. Territory, Population, Consumption*. Evenimentul a fost organizat de Departamentul de Istorie, Arheologie și Muzeologie al Universității „1 Decembrie 1918”.

Am fost, de asemenea, coeditor al volumului în care au apărut lucrările conferinței (inclusiv un studiu semnat de mine), la o prestigioasă editură europeană¹².

Mobilitatea socială este un fenomen omniprezent, amplitudinea sa depinzând de gradul de modernizare al mediului uman. După 1910, românii din Transilvania erau departe

---

⁶ Valer Moga, „Națiunea în discursul politic românesc din Transilvania anului 1918”, în *Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul Primului Război Mondial*, p. 31-111.

⁷ Jacques Guilhaumou, *La langue politique et la Révolution française. De l'événement à la raison linguistique*, Paris, Méridiens Klincksieck, 1989, 212 p.; Michel Launay, *Le vocabulaire politique de Jean-Jacques Rousseau*, Geneva, Librairie Slatkine, Paris, Librairie Champion, 1977, 278 p.; Paul Garde, *Le discours balkanique. Des mots et des hommes*, Paris, Fayard, 2004, 479 p.

⁸ Valer Moga, „Religious Vocabulary in the Discourse of Romanian Political Elites in Transylvania”, 1918, în *Transylvanian Review, Supplement no. 4*, 2011, p. 305-320.

⁹ Idem, „De la patriotismul dinastic la România Mare. Bisericele românești din Transilvania în tumultul politic al anilor 1914-1918”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, nr. 15/2, 2011, p. 347-368.

¹⁰ Idem, „Church and Political Behavior in Transylvania at the End of World War I”, în *European Journal of Science and Theology* (Iași), octombrie 2014, vol. 10, nr. 5, p. 139-146. <http://www.ejst.tuiasi.ro/issue10.html>, 27 sept. 2014.

¹¹ Idem, „Introducere în cercetarea activității electorale din Transilvania, în noiembrie-decembrie 1918”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, nr. 16/1, 2012, p. 253-264.

¹² Idem, „Social Mobility in Transylvania at the End of the First World War”, în *Economy and Society in Central and Eastern Europe. Territory, Populations, Consumption. Papers of the International Conference Held in Alba Iulia, April 25th-27th 2013*, Daniel Dumitran, Valer Moga eds. Wien, Berlin, LIT Verlag, 2013, p. 323-342.

de a fi atins cotele superioare ale acestui proces, dar se prezentau ca o comunitate angajată într-o mișcare de înnoire și diversificare.

În cele ce urmează, voi rezuma **secțiunea (b) (ii)** a tezei, referitoare la planurile de dezvoltare a propriei cariere, respectiv, perspectivele de coordonare a unei activități de cercetare desfășurate de alții.

Societatea culturală „Astra” presupune existența unui cadru tematic și cronologic ce nu poate fi tratat într-o singură teză de doctorat. O posibilă direcție de investigare ar putea consta în cuprinderea într-o abordare comparativă a „Astrei”, a Maticei Srpska și a Maticej Slovenska¹³.

În 2011 am inaugurat un program personal, dedicat unui scop dublu. Am urmărit întreprinderea în premieră a unei analize socioprofesionale complete asupra grupului reprezentat de delegații din Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918. Din însuși procesul de investigare s-a impus un al doilea obiectiv: am considerat că prin amploarea sa, grupul însuși poate fi considerat un eșantion care să extindă relevanța analizei asupra elitelor românești din Transilvania, la sfârșitul Primului Război Mondial.

Am inclus prezentarea proiectului în această secțiune a tezei din mai multe motive. Pe de o parte, el se află încă în desfășurare. Pe de alta, poate perfecționa o metodologie care să stea la baza altor demersuri de analiză socio-profesională aplicate unor eșantioane reprezentative: membrii unor partide politice, ai unor instituții culturale, societăți pe acțiuni etc.

În privința surselor, este pentru prima dată când un proiect amplu debutează cu investigarea completă a fondului *Documente. Marea Adunare Națională întrunită la Alba-Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918*, șase tomuri, de la Muzeul Național al Unirii din Alba-Iulia. Parcurgerea surselor continuă cu peste 30 de periodice din epocă cu conținut politic, bisericesc, cultural sau economic.

Repere precum originea socială, studiile, profesiunea, apartenența politică sau funcțiile deținute vor fi valorificate în lucrarea proiectată în funcție de încadrarea ocupațională a subiecților. Ele vor contribui la extinderea cercetării asupra mobilității sociale.

5965 caractere.

---

¹³ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Sibiu, fond „Astra”; Novi Sad (Serbia), Biblioteka Matice Srpske (Matica Srpska Library); Martin (Slovenia), Matica Slovenska Archives.